

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR -2-

* ŞİİRLE GÖGEREN DÜZEN VE KARDAŞLANAN BAŞKALDIRI

Cumali Ü. HASANNEBİOĞLU

1.

Bu günlerde Türkiye'nin kalbinin Şehzade Mustafa'nın öldürülmesine odaklanmasından daha doğal ne olabilir? Genç, yakışıklı, kültürlü, güçlü, iyi bir yönetici, sevilen bir padişah adayı... Üstelik mağdur. Babasının elini öpmek için, otağ-ı hümayûn'a girerken hem de ve nice dilsiz cellâdi tepeleyerek, neredeyse, bu fasit daireden kurtulmak üzereyken...

Ah! Zal Mahmut Ağa... Bir çelmeyle yere yıkar, Osmanlı'nın geleceği olan Şehzadeyi; sonrasını biliyorsunuz.

Bütün hatalarına rağmen, Kanunî Sultan Süleyman Han dönemini anlatan dizi filmin, tarihin ve o dönemin anlaşılmasında olumlu bir adım olduğu kesindir.

Bazı çevrelere göre Osmanlı'nın edebiyatı, hayattan kopuk; şiiriye sanal ortamdadır, dayanaksızdır. Buna itirazı olanlar da var: Cemal Süreya gibi şiire ziyadesiyle vakıf zevatın, Osmanlı şiirini, bir "imparatorluk şiiri" olarak olarak tarif ve tavsif etmesi gibi.

Tam bu teorik şeyleri düşünürken...

Bir ağıt, bir çığlık, bir gök gürültüsü gibi yükselir yeniçeri ortaları arasında Taşlıcalı Yahya Beg'in dizeleri:

*"Meded, meded bu cihânın yıkıldı bir yanı
Ecel celâlîleri aldı Mustafa Han'ı"*

Üstelik bu ağıtta, Şehzadeyi öldüren Zal Mahmut Ağa ile öldürülmesine ortam hazırlayan Sadrazam Rüstem Paşa da, açık bir biçimde anılır:

*"Getirdi arkasını yere Zâl-ı devrân ü zamân
Vücûduna sitem-i Rüstem ile erdi ziyân"*

Daha da ileri gider; eleştirilmesi mümkün olmayan Padişah'a yöneltilir oklarını:

*"Bunun gibi işi kim gördü, kim işitti aceb
Ki oğluna kıya bir server-i Ömer-meşreb"*

Bir isyanı da saklar içinde mısralar, açık ve net bir biçimde:

*"Hatâsı gayr-i muayyen günâhı nâmalûm
Zihî şehid-i said zihî şeh-i mazlûm"*

Sonunu şöyle bağlasa da, dönemin bir olayını, unutulmaz bir biçimde şiirsel hafızaya kaydetmesi yönünden çok önemlidir...

"Nizâm-ı âlem olan pâdişah sağ olsun"

O dönemde şiir çok önemlidir çünkü. Böyle ağır eleştirileri padişaha, sadrazama, birçok etkin görevliye açıkça yönelten Taşlıcalı Yahya Beg, üstelik de bir devlet görevlisi sayılabilir. Buna rağmen mahlâsını da çekinmeden koyar şiire, imzasını atar, sorumluluğunu yüklenir.

Yani öylesine gerçek bir şiir ve öylesine akıllara ziyan delikanlı bir duruştur ki...

2.

Şiir geneli içinde tekniğine dönersek...

Akıl almaz bir nizamı, intizamı, düzeni barındırır içinde şiir. Görünüşte sereserpe, özensiz, ölçsüz bilirse de; olağanüstü bir ölçü ve düzen duyarlığına sahiptir kendi içinde, gizlice. Bir yapı düşünün ki, minik bir taş parçası bulunması gerektiği yerde değilse, yıkılış o koca yapı. Bir resmin, rengi, biçimi öğretilse; o bütünsel güzellikten de eser yok denilebilir. Eksiktir, çirkindir, nâtamamdır o büyüleyici mekân. Ece Ayhan'dan, "rahmetli savruk"tan, en savruk şiirlerinden bir şiir okuyalım mı?

Ortodoksluklar'dan:

XXI.

“Davut yeleli bir kimesnedir, bir çocuktur karaşın. Yüzüküylü dağılıyordur Tırnova kuşluklarına. Bir karakoncalos yenice; eteğin aç, yağmala ve adın yazmıştır kayağantaşına. Şaşırmadan manil oynar. Baka yeleli Davut! Gerçeğin Kiril ve Latin kurşunları da ilkin ülkenin okullarını bilmektedir.

“Bakışsız Bir Kedi Kara”, ya da “Yort Savul”dan ya da diğerlerinden okusaydık, daha kolay anlaşılır şeyler okuyacaktık belki. Bir kelime eksiltseniz tedbirsiz, kazara bir harfi yerinden oynatsanız, şiirin başta “musikisi” olmak üzere, her şeyi bozulur.

Bunları sizinle paylaşmaktaki muradım şu: Şiir bir nizamdır, intizamdır, ölçüdür... Nice savruk, nice delibaş, nice coşmuş, nice kanlı görünse de.

Kendi içerisindeki düzen olağanüstüdür, bilimseldir, kurulması ve muhafazası zordur. Fuzûlî'nin dediği gibi: “İlimsiz şiir, esası yok duvar gibi olur ve esassız duvar, gâyetle bütibâr olur”

Sonuç olarak, oluşu itibarıyla nizamı barındıran şiir, duruşu ve olduruşu yönünden isyancıdır.

3.

Yunus'un:

“Bunlar bir vakt begler idi
Kapıcılar korlar idi
Gel şimdi gör bilmeyesin
Beg kangıdır ya kulları”

Yine Yunus'un:

“Gitti begler mürveti
Binmişler birer atı
Yediği yoksul eti
İçtiği kan olusar”

Koca Türkmen Mahtumkulu'nun, bu devlet kuran şairin sözü devletnâme gibi:

“Gam çekme garip adem
Begler şahlar kalmazlar
Azim azim şehirler
Ak otağlar kalmazlar”

Pir Sultan Abdal'ın, esrik dervişin söyledikleri, belki de asılırken ne güzel özetler hayatı, ölümü ve aradıkları:

“Pir Sultan Abdal'ım dünya kovandır
Giden adil begler kalan avamdır
Muhammed divanı yüce divandır
Kalsın benim davam divana kalsın”

Köroğlu'ndan Dadaloğlu'ya, Niyazî-i Mısrî “hemşerim”e dek örnekleri uzatmak mümkün.

4.

“Genç Şair”lere ve her yaşta okuyucuya, söyleşi tadında derim ki...

Önce ninnilere kulak kesilmeli insan. O güzelim ana sütündeki safiyeti barındıran söz sütüne odaklanmalı. İsteddiği kadar anlamsız olsun, ninniler, en büyük şiirdir; sessiz bir orkestra eşliğinde. Tenha bir odada, ana ile çocuk arasında en huzurlu saatlerde, ana memesinden emilen süten sonraki, uykuya geçiş anında, sessizlik kıvamındaki tattır ninniler.

Sonra tekerlemeler, deyimler, sözü inceltme çabaları...

Ve nihayet sözün sesle nakışlanması; şarkılar, türküler, maniler, hoyratlar, bozlaklar, tatyalar...

Bu toprağa ait olan her şey.

Gurbette duyunca ana sütü ve toprak kokusu sağlayan bileşim.

Gökyüzünü yırtan çığlık ve yeryüzünü bitişiren şevk; türküler.

Belki Malatya'da oluyor olay. Hem de Fırat boyu köylüklerinde, neden? Çünkü anam anlatmıştı.

Gece mişmiş/kaysı bekleyen, Hacı/Haci adlı bir delikanlı öldürülüyor, kim bilir ne sebebe... Bacısı geliyor üstüne, küçük bacısı ve şu ağıtı yakıyor:

“Hacimin örtüsü mişmiş sarısı
Hacimi vurdular gece yarısı
Hacime de gurban olsun güççük bacısı”

Kalbi olan herkes ve ah, ah bu küçük bacılar. Gam yükünün kervanını her vakit yedenler... Ah, bu gözü yaşlılar. Gözü ve gözyaşı olanlar...

Ötesini söylemeyeceğim.

*13 Şubat 2012'de Londra'da Yunus Emre Kültür Merkezi'nde yapılan konuşmadır.